

DIVADELNI-NOVINY.CZ

1. Čertova glosa

02.04.2024 divadelni-noviny.cz - Jiří Nekvasil

[Odkaz na originál](#)**Klíčová slova:** divadle; moravskoslezském; Národním; Ostravě

Divadelní noviny Názory – Glosy Česká televize k Smetanovskému výročí uspořádala na programu ČT art svůj "Smetanovský operní cyklus". Ve

výroční den Mistra narození 2. března 2024 jej otevřel přímý přenos dvou (z celkem tří) částí dlouhého operního gala z Národního divadla. Sled vybraných árií a scén ze Smetanových oper v chronologickém pořadí jejich vzniku, vytržených z kontextu celku.

Slavnostní, oficiální, s oficiálními hosty, dlouhá mrtvá nuda.

A každý následující večer, až do neděle, bylo možné na programu ČT art, v hlavním vysílacím čase, zhlédnout jednu Smetanovu operu. Buď v záznamu z pražského Národního divadla (z let 1983, 1985, 2006, 2024), nebo filmové zpracování Dalibora režisérem Václavem Krškou z roku 1956, a dvě televizní inscenace zkušených operních režisérů: Dvě vdovy (1978) v režii Ilji Hylase, Hubičku (1978) v režii Karla Jerneka. Poslední pak bylo filmové televizní zpracování opery Čertova stěna (1973), režie Zdeněk Kubeček.

V živém vysílání jsem je sledovat nemohl. Byl jsem každý z těch večerů přítomen cyklu Smetanových oper živě provedených v mém domovském **Národním divadle moravskoslezském v Ostravě**. Bohužel ne všechny z odvysíláních oper bylo možné zpětně zhlédnout na iVysílání. Viděl jsem je všechny v minulosti, takže jakousi rámcovou představu o nich mám. Mé zastavení bude patřit tě posledním. Ta se zpětně zhlédnout dala. A možnost po čase vidět toto zpracování ve mě vyvolala řadu otázek a zásadních výhrad, o které cítím nutkavou potřebu se podělit. Otázek daleko přesahujících jedno 51 let staré televizní zpracování této opery.

Poprvé jsem tuto Čertovu stěnu viděl, když ji v Československé televizi vysílali v premiéře. Bylo to mé první setkání s touto pozoruhodnou operou, ještě v dětských letech, a navíc s vysvětlujícími zasvěcenými komentáři mého, pro tuto operu nadšeného otce. Měl Čertovu stěnu velmi rád, nikdy však neměl možnost ji inscenovat. O to víc jsem byl v očekávání, jak na mě toto filmové zpracování zapůsobí po dlouhém čase, když už ji důvěrně znám a mám zkušenost s jejím inscenováním. Začal jsem se dychtivě dívat a nestačil se divit.

Zkrácení opery pro televizní zpracování se ještě dá pochopit. Jistou míru mé tolerance má i přehazování některých scén. Naprosto nepřijatelné je pak pro mně obsazení role Závíše tenorem, když ji Smetana napsal pro ženský mezzosoprán. A pak ty přeepsané texty, mnohde tak, že úplně mění smysl původních situací a charakter postav. Spoustu až "brutálních" zásahů však neodůvodnila nová kvalita, ta se nějak nedostavila.

Čertova stěna na sebe nalepila již od premiéry celé generace upravovatelů, přepisovatelů libreta, samozvaných vylepšovatelů. V roce 1942 vyšla v Topičově edici kniha Smetanův operní epilog, K novým dramaturgickým úpravám Čertovy stěny. Kniha je sborníkem zповědí a úvah Otakara Šourka, Miroslava Rutteho, Václava Talicha, Luďka Mandause a Karla Svolinského a vyšla v souvislosti s novým nastudováním Čertovy stěny v Národním divadle šéfem opery Václavem Talichem. Čtu slova těchto respektovaných osobností a silně nesouhlasím s jejich argumenty, pro které považovali za nutné "opravit" údajné dramatické nelogičnosti a textové neobratnosti! Opravit? Co prosím? Filmová podoba Čertovy stěny z roku 1973, natočená jako výpravny historický film v exteriérech, reálech a nákladných dekoracích, v invenčních kostýmech Theodora Pištěka, je typ zpracování celovečerní opery, po kterém dnes není poptávka ani ze strany veřejnoprávní nebo soukromé televize a jejich producentů, a možná ani diváků. Z tohoto hlediska její nasazení do aktuálního vysílání České televize vítám. Proč je ale jediným reprezentantem této pozoruhodné opery vysíláným v České televizi? Proč dostává divák možnost seznámit se s tímto geniálním dílem pouze v této problematické a v mnohém zavádějící interpretaci? A co jiného může ze svého archivu Česká televize nabídnout?

A ještě další otázka: V monografii Ewald Schorm: Sám sobě nepřitelem její autorka Radka Denemarková konstatuje, že v roce 1972 připravoval scénář filmové verze Čertovy stěny právě Schorm. Na dramaturgické a textové úpravě spolupracoval s dirigentem a dramaturgem Václavem Noskem, jsou tam jmenováni i další spolupracovníci. Podle Radky Denemarkové byla režie Čertovy stěny Schormovi odebrána vedením Československé televize a její realizací byl pověřen režisér Zdeněk Kubeček. A převzal celý Schormův scénář, pod který se však podepsal sám. Je-li to pravda, nevím. Kapitola popisující Schormovy úvahy o realizaci Čertovy stěny mi na to jasnou odpověď nedává. Je-li to pravda, rozhodně to mělo zaznít před letošním odvysíláním opery.

Připravit a odvysílat v letošních oslavách "Smetanovský operní cyklus" z archivu České televize ve mně vyvolal další ALE. Smetanovo operní dílo prezentovaly pouze dva záznamy novějších nastudování, obě z pražského Národního divadla (Prodaná nevěsta 2024, Tajemství 2006). Obě se inscenačním uchopením (každá zcela jiným) vymykají z ostatních prezentovaných inscenací, všech z doby normalizace, představujících veskrze podobné chápání operního odkazu skladatele. Krškův filmový Dalibor z roku 1956 je v této přehlídce zvláštním retro solitérem.

A poslední otázka: proč všechny záznamy oper Bedřicha Smetany jsou pouze z pražského Národního divadla a proč i v tomto jubilejním roce se nic v tomto ohledu opět nezmění?

[« zpět na začátek](#)

6/2024

ročník 33

19. 3. 2024

Čertova glosa

Česká televize k Smetanovskému výročí uspořádala na programu ČT art svůj „Smetanovský operní cyklus“. Ve výroční den Mistra narození 2. března 2024 jej otevřel přímý přenos dvou (z celkem tří) částí dlouhého operního gala z Národního divadla. Sled vybraných árií a scén ze Smetanových oper v chronologickém pořadí jejich vzniku, vytržených z kontextu celku. Slavnostní, oficiální, s oficiálními hosty, dlouhá mrtvá nuda.

A každý následující večer, až do neděle, bylo možné na programu ČT art, v hlavním vysílacím čase, zhlédnout jednu Smetanovu operu. Buď v záznamu z pražského Národního divadla (z let 1983, 1985, 2006, 2024), nebo filmové zpracování Dalibora režisérem Václavem Krškou z roku 1956, a dvě televizní inscenace zkušených operních režisérů: Dvě vdovy (1978) v režii Ilji Hylase, Hubičku (1978) v režii Karla Jerneka. Poslední pak bylo filmové televizní zpracování opery Čertova stěna (1973), režie Zdeněk Kubeček.

V živém vysílání jsem je sledovat nemohl. Byl jsem každý z těch večerů přítomen cyklu Smetanových oper živě provedených v mém domovském Národním divadle moravskoslezském v Ostravě. Bohužel ne všechny z odvysílaných oper bylo možné zpětně zhlédnout na iVysílání. Viděl jsem je všechny v minulosti, takže jakousi rámcovou představu o nich mám. Mé zastavení bude patřit té poslední. Ta se zpětně zhlédnout dala. A možnost po čase vidět toto zpracování ve mě vyvolala řadu otázek a zásadních výhrad, o které cítím nutkovou potřebu se podělit. Otázek daleko přesahujících jedno 51 let staré televizní zpracování této opery.

Poprvé jsem tuto **Čertovu stěnu** viděl, když ji v Československé televizi vysílali v premiéře. Bylo to mé první setkání s touto pozoruhodnou operou, ještě v dětských letech, a navíc s vysvětlujícími zasvěcenými komentáři mého, pro tuto operu nadšeného otce. Měl Čertovu stěnu velmi rád, nikdy však neměl možnost ji inscenovat. O to víc jsem byl v očekávání, jak na mě toto filmové zpracování zapůsobí po dlouhém čase, když už ji důvěrně znám a mám zkušenost s jejím inscenováním. Začal jsem se dychtivě dívat a nestačil se divit.

Zkrácení opery pro televizní zpracování se ještě dá pochopit. Jistou míru mé tolerance má i **přehazování některých scén**. Naprosto nepřijatelné je pak pro mně **obsazení role Závěše tenorem**, když ji Smetana napsal pro ženský mezzosoprán. A pak ty **přepsané texty**, mnohde tak, že úplně mění smysl původních situací a charakter postav. Spoustu až „brutálních“ zásahů však neodůvodnila nová kvalita, ta se nějak nedostavila.

Čertova stěna na sebe nalepila již od premiéry celé **generace upravovatelů, přepisovatelů libreta, samozvaných vylepšovatelů**. V roce 1942 vyšla v Topičově edici kniha *Smetanův operní epilog, K novým dramaturgickým úpravám Čertovy stěny*. Kniha je sborníkem zpovědí a úvah Otakara Šourka, Miroslava Rutteho, Václava Talicha, Lud'ka Mandause a Karla Svobinského a vyšla v souvislosti s novým nastudováním Čertovy stěny v Národním divadle šéfem opery Václavem Talichem. Čtu slova těchto respektovaných osobností a silně nesouhlasím s jejich argumenty, pro které považovali za nutné „opravit“ údajné dramatické

nelogičnosti a textové neobratnosti! Opravit? Co prosím? Filmová podoba Čertovy stěny z roku 1973, natočená jako výpravný historický film v exteriérech, reálech a nákladných dekoracích, v invenčních kostýmech Theodora Pištěka, je typ zpracování celovečerní opery, po kterém dnes není poptávka ani ze strany veřejnoprávní nebo soukromé televize a jejich producentů, a možná ani diváků. Z tohoto hlediska její nasazení do aktuálního vysílání České televize vítám. Proč je ale jediným reprezentantem této pozoruhodné opery vysílaným v České televizi? Proč dostává divák možnost seznámit se s tímto geniálním dílem pouze v této problematické a v mnohém zavádějící interpretaci? A co jiného může ze svého archivu Česká televize nabídnout?

A ještě další otázka: V monografii *Evald Schorm: Sám sobě nepřítelem* její autorka Radka Denemarková konstatuje, že v roce 1972 připravoval scénář filmové verze Čertovy stěny právě Schorm. Na dramaturgické a textové úpravě spolupracoval s dirigentem a dramaturgem Václavem Noskem, jsou tam jmenováni i další spolupracovníci. Podle Radky Denemarkové byla režie Čertovy stěny Schormovi odebrána vedením Československé televize a její realizací byl pověřen režisér Zdeněk Kubeček. A převzal celý Schormův scénář, pod který se však podepsal sám. Je-li to pravda, nevím. Kapitola popisující Schormovy úvahy o realizaci Čertovy stěny mi na to jasnou odpověď nedává. Je-li to pravda, rozhodně to mělo zaznít před letošním odvysílání opery.

Připravit a odvysílat v letošních oslavách „Smetanovský operní cyklus“ z archivu České televize ve mně vyvolal další ALE. Smetanovo operní dílo prezentovaly **pouze dva záznamy novějších nastudování**, obě z pražského Národního divadla (Prodaná nevěsta 2024, Tajemství 2006). Obě se inscenačním uchopením (každá zcela jiným) **vymykají z ostatních prezentovaných inscenací, všech z doby normalizace**, představujících veskrze podobné chápání operního odkazu skladatele. Krškův filmový Dalibor z roku 1956 je v této přehlídce zvláštním retro solitérem.

A poslední otázka: **proč všechny záznamy oper Bedřicha Smetany jsou pouze z pražského Národního divadla** a proč i v tomto jubilejním roce se nic v tomto ohledu opět nezmění?

- Autor: [Jiří Nekvasil](#)
- Publikováno: 2. dubna 2024